

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 2 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 2

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 2

TOSHKENT-2022

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ҚОДИРОВ Умиджон Абдимуратович ДАВЛАТНИНГ ИЖТИМОИЙ СИЁСАТИ ВА ФУНКЦИЯСИНинг АЛОҚАДОРЛИГИ.....	8
---	---

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

2. ЙЎЛДОШЕВ Азизжон Эргаш ўғли ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ОЧИҚ ҲАЙЪАТ МАЖЛИСЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. МАХКАМОВ Дурбек Нематович ЎСИМЛИК ДУНЁСИ ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ДАВЛАТ КАДАСТРИ ҚОНУНЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	25
4. ИЛҲОМЖОНОВ Бахромжон Махкамжонович НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ОРҚАЛИ ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	31
5. РАХМОНОВ Бекзод Хасанович ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯВИЙ ХАВФ-ХАТАРЛАРНИ БАҲОЛАШ АМАЛИЁТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	39
6. РЎЗИЕВ Аҳроп Икромович НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТ ЛОЙИҲАЛАРИНИНГ ТАРТИБГА СОЛИШ ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	46

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

7. ОДИНАЕВ Адҳам Саъдуллоевич НЕУСТОЙКА ҚЎЛЛАШНИ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	52
8. ЮЛДАШОВ Абдумумин Абдугопирович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНинг ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК, АЛОҚА ВА АХБОРОТ СОҲАСИДАГИ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР НОРМАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	58
9. ЯКУБОВ Аҳтам Нусратуллоевич РАҚАМЛИ АКТИВНИ ТУШУНИШ БЎЙИЧА ДОКТРИНАЛ ЁНДАШУВЛАР ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБА.....	65
10. САИДОВ Максудбек Норбоевич ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОГО ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ.....	75
11. БОЗАРОВ Сардор Сохибжонович СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДОИРАСИДАГИ АХЛОҚИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ ТУСДАГИ МАСАЛАЛАР.....	84

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

12. САИДБЕКОВ Бобурбек Рустамбекович

ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ХУСУСИЙ МУЛК МУҲОФАЗАСИ ВА ХАБЕАС КОРПУС
ИНСТИТУТИ ДОИРАСИДА МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ҲИМОЯЛАШ МАСАЛАЛАРИ 90

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

13. ПОЛВОНОВ Нажмиддин Аслиддинович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА МОЛ-МУЛКИ МУСОДАРА ҚИЛИНИШИ МУМКИН БЎЛГАН
ШАХСЛАР ДОИРАСИ 97

14. ТОШЕВ Отабек Содиқович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИГА АЙБГА ИҚРОРЛИК ТЎҒРИСИДА КЕЛИШУВ ИНСТИТУТИНИНГ
ЖОРИЙ ЭТИШ МАҚСАДИ ВА ИЖТИМОИЙ ЗАРУРАТИ 103

15. РОМАДАНОВА Таисия Александровна, МУХАМЕДЖАНОВА Мадина

Махкамжановна

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ-ТЕХНОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАР ИЗЛАРИНИНГ ТРАСОЛОГИК
ЭКСПЕРТИЗАЛАРИНИ ЎТКАЗИШДА ПРОФИЛАКТИК ФАОЛИЯТ 111

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

СУДЬЯЛАРНИНГ ХОЛИСЛИГИ ДЕМОКРАТИЯ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИ
ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ МЕЗОНИ..... 115

17. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович, БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи

МЕҲНАТКАШ-МИГРАНТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ
ЎЗИГА ХОС СУБЪЕКТЛАРИ СИФАТИДАГИ МАҚОМИ..... 125

18. АЪЗАМХУЖАЕВ Умидхон Шавкат угли

МЕЖДУНАРОДНОЕ ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЕ РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНОЙ СЕТИ
ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ..... 134

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

РАХМОНОВ Бекзод Хасанович

Ўзбекистон Республикаси Коррупцияга қарши курашиш
агентлиги бош инспектори
Email: bkzdkh@gmail.com

ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯВИЙ ХАВФ-ХАТАРЛАРНИ БАҲОЛАШ АМАЛИЁТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): РАХМОНОВ Б.Х.
Давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг
ҳуқуқий асослари ва ўзига хос хусусиятлари // Юрист ахборотномаси – Вестник
юриста – Lawyer herald. № 5 (2022) Б. 39-45.

 5 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-5-5>

АННОТАЦИЯ

Мақолада давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг коррупцияга қарши курашишдаги ўрни, унинг ҳуқуқий асослари ва такомиллаштириш зарурияти ҳамда ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган. Хусусан, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг ривожланиш босқичларидаги мавжуд камчиликлар, янги ўрнатилган тартиблар ҳамда қабул қилинган норматив-ҳужжатларнинг амалий зарурияти очиқ берилган. Шунингдек, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш борасида амалий таклифлар ҳам берилган.

Калит сўзлар: коррупция, коррупциявий хавф-хатар, бошқарув, қарор, фармон, тартиб, рейтинг, индикатор, жамоатчилик иштироки, платформа

РАХМОНОВ Бекзод Хасанович

Главный инспектор Агентства по противодействию
коррупции Республики Узбекистан
Email: bkzdkh@gmail.com

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ И СПЕЦИФИКА ПРАКТИКИ ОЦЕНКИ КОРРУПЦИОННЫХ РИСКОВ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы роль практики оценки коррупционных рисков в противодействии коррупции, ее правовые основы, необходимость совершенствования и особенности в сфере государственного управления. В частности, выявлены имеющиеся недостатки на этапах развития практики оценки коррупционных рисков,

вновь установленные процедуры и практическая необходимость принимаемых нормативных документов. Даются практические предложения по совершенствованию правовой базы практики оценки коррупционных рисков.

Ключевые слова: коррупция, коррупционный риск, управление, решение, постановление, порядок, рейтинг, индикатор, участие общественности, платформа.

RAKHMONOV Bekzod

Chief inspector of the Anti-corruption Agency of the Republic of Uzbekistan

Email: bkzdkh@gmail.com

LEGAL BASIS AND SPECIFICS OF CORRUPTION RISK ASSESSMENT PRACTICES IN PUBLIC ADMINISTRATION

ANNOTATION

The article analyzes the role of corruption risk assessment practices in public administration in combating corruption, its legal basis, the need for improvement and features. In particular, the existing shortcomings in the stages of development of the system of corruption risk assessment, the new established procedures and the practical need for adopted regulations are identified. Practical proposals were also made to improve the legal framework of corruption risk assessment practices.

Keywords: corruption, corruption risk, management, decision, regulation, procedure, rating, indicator, public participation, platform.

Коррупция ва у билан боғлиқ салбий ҳолатлар узоқ йиллар давомида жаҳон ҳамжамиятини қийнаб келаётган ўткир ижтимоий муаммолар орасида юқори ўринда туради. Шу боисдан, ушбу иллатнинг барча кўринишларига қарши самарали курашиш чораларини кўриш, миллий қонунчилик нормаларини такомиллаштириш, коррупция ҳолатларини барвақт аниқлаш ҳамда олдини олиш механизмларини яратиш, шунингдек, бу соҳада халқаро ҳамкорликни ривожлантириш ҳар бир давлатнинг муҳим вазифаси ҳисобланади.

Сўнги йилларда республикамизда коррупцияга қарши курашиш ва унинг олдини олиш борасида амалга оширилаётган тизимли ислохотлар ҳамда кўрилаётган чоралар халқаро даражада эътирофга сазовор бўлиб, юртимизнинг халқаро рейтингдаги ўринлари юқориласига сабаб бўлмоқда. Хусусан, Transparency International халқаро ташкилотининг 2021 йил учун эълон қилган “Коррупцияни қабул қилиш индекси”да Ўзбекистон 6 поғона юқорилаб, 180 та мамлакат орасида 140-ўринни эгаллади [1].

Коррупцияга қарши курашиш борасида яхши натижаларга эришган давлатларнинг тажрибасига эътибор қаратсак, уларда коррупция билан боғлиқ салбий ҳолатларнинг оқибати билан эмас, балки уни келтириб чиқарадиган сабаб ва шарт-шароитларни ўрганиш орқали самарали олдини олиш механизмларини жорий этиш устувор мақсадга айланганлигини кўриш мумкин. Чунки, бугун халқаро ҳамжамият коррупцияга қарши курашишнинг энг тўғри ва самарали йўли – коррупциянинг содир этилишига имконият яратаётган сабаб ва омилларни аниқлаш ҳамда уларни бартараф этиш, деб ҳисоблайди [2, Б.425].

Мамлакатимизда ҳам коррупция ва у билан боғлиқ салбий ҳолатларнинг олдини олиш ва уларга қарши мурасасиз курашишнинг илғор халқаро стандартларга асосланган тизимини жорий этиш бўйича изчил чоралар кўрилмоқда. Хусусан, давлат органлари ва ташкилотларининг фаолиятида очиқлик, ошкоралик ва шаффофликни таъминлаш ҳамда мансабдор шахсларнинг аҳоли олдидаги ҳисобдорлигини йўлга қўйиш орқали давлат бошқарувида самарали ва таъсирчан жамоатчилик назоратини амалга ошириш учун зарур ҳуқуқий асослар яратилди [3].

Бу ишларнинг давоми сифатида давлат органлари фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш тизимини тўлиқ жорий этиш ҳамда давлат хизматига ҳалоллик стандартларини қўллаш эндиликда муҳим аҳамият касб этади.

Коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш тизимининг коррупцияга қарши курашиш борасидаги натижадорлиги илмий жиҳатдан ўрганилган бўлсада, лекин амалиётда коррупциявий хавф-хатарлар тушунчасига ягона таъриф берилмаган. Рус олимлари И.В.Левакин ва Ж.А.Шишованинг фикрича, коррупциявий хавф-хатарлар мансабдор шахсларнинг моддий манфаат кўриш мақсадида ҳаракатлари (ҳаркатсизлиги) учун давлат ва муниципал бошқарувида яратилган имкониятлардир [4, Б.9]. Ф.Ф.Смирнов ушбу таърифга мазмунан яқинлашган ҳолда, коррупциявий хавф-хатарлар – бу бошқарувда объектив равишда ўрнатилган ёки субъектив равишда яратилган вазият бўлиб, у коррупция билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар содир этилишига имконият беришини таъкидлайди [5, Б.168]. Фарб олимлари коррупциявий хавф-хатарлар тушунчасини таърифлашда институционал ёндашиб, давлат бошқарувида коррупцияга қарши нормаларнинг ишлаши устидан назорат механизмлари ишламаслиги натижасида коррупция жиноятининг содир этилиш ҳолатлари [6, Б.381]. Бизнинг фикримизча, коррупциявий хавф-хатарлар – ишониб топширилган ваколатдан манфаатдорликни кўзлаб моддий ёки номоддий фойда кўриш мақсадида қонунга хилоф равишда коррупциявий хатти-ҳаракатларни содир этиш эҳтимоли.

Давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни аниқлаш ва таҳлил қилиш, уларни келтириб чиқарувчи омилларни бартараф чораларини кўриш, бу борадаги ишларни мониторинг қилиш ҳамда коррупция ҳолатларини кескин минималлаштириш мақсадида Ўзбекистон Республика Президентининг 2019 йил 27 майдаги “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сонли Фармони қабул қилинди [6]. Мазкур Фармон билан Республикада давлат органлари зиммасига юкланган вазифа ва функцияларни амалга оширишда юзага келадиган коррупциявий хавф-хатарларни вақти-вақти билан мажбурий баҳолаш амалиёти жорий этилди.

Ушбу амалиёт давлат бошқарувини самарали амалга оширишда, давлат хизматчиларининг фаолиятида коррупция билан боғлиқ салбий ҳолатларни барвақт аниқлаш ҳамда бартараф этиш, энг асосийси, фуқароларнинг давлатга бўлган ишончини мустаҳкамлашда муҳим аҳамият касб этади.

Давлат бошқарувида коррупциявий хавф-хатарлар – давлат бошқарув органларига юклатилган вазифа ва функцияларни амалга оширишда мансабдор шахслар ёки оддий ҳодимлар томонидан мазкур вазифа-функцияларнинг коррупцияга энг заиф бўлган нуқталаридан фойдаланган ҳолда давлат хизматидан фойдаланувчилар учун сунъий бюрократик тўсиқлар қўйиш орқали коррупция ҳолатлари келтириб чиқаришга замин яратган ҳолда моддий манфаат кўриш эҳтимолидир [7, Б.19].

Давлат раҳбаримизнинг ПФ-5729-сонли Фармонида асосан коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш бевосита ҳар бир давлат органининг зиммасига юклатилган бўлиб, баҳолаш натижалари бўйича:

– коррупциявий хавф-хатарга энг кўп дуч келадиган давлат хизматчиларининг фаолият соҳалари ва лавозимлари, шунингдек, уларнинг функциялари (ваколатлари) нинг рўйхатини шакллантириш;

– идоровий коррупцияга қарши курашиш дастурлари ижросининг ҳар чораклик мониторингини амалга ошириш ва коррупциявий хавф-хатарларни минимум даражага тушириш чораларини кўриш;

– ҳар йили Ўзбекистон Республикаси коррупцияга қарши курашиш миллий кенгаши тегишли органлар ва ташкилотлар фаолиятида, шу жумладан, қонунчиликни ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштириш орқали коррупциявий хавф-хатарларга барҳам бериш бўйича таклифларни киритиш баҳолашнинг амалга

ошириш механизмлари сифатида белгиланганди.

Аммо Фармонда коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиёти ўтган вақт давомида кутилган натижани бермади. Ҳатто, давлат бошқаруви органлари, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари раҳбарлари коррупциявий хавф-хатарларни ўз вақтида аниқламаганликлари ҳамда тегишли баҳо бермаганликлари, шунингдек, коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларни такроран содир этиш ҳолатларига йўл қўйганликлари юзасидан шахсан жавобгар бўлиши қайд этилган бўлса ҳам. Бунинг асосий сабабларини қуйидагича изоҳлаш мумкин:

биринчидан, Фармонда коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиёти натижасида амалга ошириладиган ишларга урғу берилиб, баҳолаш амалиётини амалга оширишнинг аниқ механизмлари ва босқичлари Фармонда кўрсатилмаган. Бу эса, ўз навбатида, давлат органларида ўз зиммасига юкланган вазифа ва функцияларни амалга оширишда юзага келадиган коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш жараёнлари тўғрисида тўлиқ тасаввур шаклланишига тўсиқ бўлган;

иккинчидан, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётини самарали амалга оширишга бевосита давлат органининг ўзи масъул бўлиб, ушбу жараёнларни республика доирасида мувофиқлаштириб боровчи ягона давлат органи мавжуд эмас эди. Шу боисдан, давлат органларида баҳолаш амалиётининг самарадорлигига етарлича эътибор қаратилмаган ва бўйўналишдаги ишларнинг ҳисоботи юритилмаган;

учинчидан, Фармонда коррупциявий хавф-хатарларни вақти-вақти билан баҳолаш давлат органлари учун мажбурий белгиланган бўлсада, уни амалга оширишнинг аниқ муддатлари кўрсатилмаган.

Шунингдек, коррупциявий хавф-хатарларни сифатли баҳолаш ишларини етарли даражада ташкиллаштириш борасидаги чораларни ўз вақтида кўрмаган давлат ташкилотлари раҳбарларнинг жавобгарлиги масаласига эътибор қаратилмаган эди.

Хорижий давлатларда давлат ташкилотлари томонидан ўзининг функциялари ва уларни амалга оширишдаги коррупциявий хавф-хатарларини баҳолаш тартиблари ва механизмлари норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан тасдиқланган ҳамда тўлиқ тартибга солинган [8, Б.25].

Хусусан, **Болгария**да давлат органларидаги коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш Ҳукумат қарори билан тасдиқланган услубиёт асосида амалга оширилади. **Молдова**да ҳам давлат ташкилотлари фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш услубиёти Ҳукумат қарори билан тасдиқланган. Ушбу услубиётга кўра, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш икки босқичдан иборат: коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш ва аниқланган коррупциявий хавф-хатарларни минималлаштириш бўйича чораларни кўриш. **Литва**да эса “Коррупциянинг олдини олиш тўғрисида”ги Қонунга мувофиқ давлат ташкилотлари коррупциявий хавф-хатарларни баҳолашни ўзлари ёки бошқа мустақил ташкилотни танлаш йўли амалга ошириш мумкин.

Шунингдек, ушбу Қонунда давлат ташкилотларида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш “Ички назорат ва ички аудит тўғрисида”ги Қонунда белгиланган тартибда амалга оширилиши лозимлиги белгиланган.

Коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг ҳуқуқий асослари Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 12 январда қабул қилинган “Коррупцияга қарши курашиш ишларининг самарадорлигини рейтинг баҳолаш тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-81-сонли қарор билан янада мустаҳкамланди [6].

Мазкур қарорда коррупцияга қарши курашиш ишларининг самарадорлигини рейтинг баҳолаш индикаторлари белгиланган бўлиб, беш йўналишнинг иккинчи йўналиши сифатида коррупциявий хавф-хатарларни аниқлаш, баҳолаш ва уларни камайтириш бўйича чора-тадбирларнинг амалга оширилганлиги кўрсатилган. Яъни давлат ташкилотларининг коррупцияга қарши курашиш ишларининг самарадорлигини рейтинг баҳолашда давлат ташкилотининг барча функция ва вазифаларида коррупциявий хавф-хатарларни аниқлаш бўйича баҳолашдан ўтказилганлиги ҳамда

аниқланган коррупциявий хавф-хатарларни камайтириш бўйича кўрилган чоралар муҳим ўрин эгаллади.

Шунингдек, ушбу қарорда давлат ташкилотлари коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш натижасида давлат ташкилотининг бирлашган коррупциявий хавф-хатарлар харитаси, коррупция хавфига энг кўп мойил бўлган функция ва лавозимлар рўйхати, коррупцияга қарши кураш дастурини (Йўл харитаси) ишлаб чиқишлари лозимлиги белгиланди.

Бундан кўриш мумкинки, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиёти маълум маънода такомиллаштирилди, давлат ташкилотлари баҳолаш натижасида қандай чораларни кўриши аниқ белгиланди, энг муҳими, бу ишларни ҳисобини расмий юритиш бошланди.

Аммо ушбу қарор ҳам бу соҳадаги барча жараёнларни тўлиқ очиб бермади, яъни коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш қандай тартибда амалга оширилиши, босқичлари ва баҳолаш жараёнларида иштирок этувчиларнинг вазифалари, баҳолаш натижаларининг даражалари мавҳум бўлиб қолди. Таъкидланган омиллар давлат ташкилотлари фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш борасида яна бир норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиш заруриятини кўрсатди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 11 майда қабул қилинган “Давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни бартараф этиш механизмларини такомиллаштириш ва ушбу соҳада жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-240-сонли қарори республикада коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётида янги саҳифа очди [7].

Хусусан, мазкур қарорнинг ўзига-хос хусусиятлари ва коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётидаги ўрнини қуйидагича изоҳлаш мумкин:

биринчидан, қарор билан қайси давлат ташкилотлари фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни мажбурий аниқлаш ва баҳолаш лозимлиги аниқ белгиланди. Унга кўра, 2022 йил 1 сентябрдан бошлаб давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, шу жумладан уларнинг ҳудудий бўлинмалари, давлат унитар корхоналари ва муассасалари, давлат улуши 50 фоиздан юқори ташкилотлар фаолияти коррупциявий хавф-хатарларни баҳолашдан ўтказилади;

иккинчидан, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг амалга ошириш тартиблари ва босқичлари белгиланиб, ушбу амалиёт рақамлаштирилди. Қарорга мувофиқ, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш “E-Anticor.uz” электрон платформасида амалга оширилиб, ҳар бир функциянинг коррупциявий хавф-хатар даражаси “паст”, “ўрта” ва “юқори” ўлчовларида платформада баҳолаб борилади. Шунингдек, ҳар бир функция бўйича аниқланган коррупциявий хавф-хатарларнинг тавсифи ва даражаси, уларни бартараф этиш бўйича чораларни ўз ичига олувчи коррупциявий хавф-хатарлар харитасини тузиш амалиёти йўлга қўйилади;

учинчидан, давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг самарали ишлари учун уни мувофиқлаштириб борувчи масъул давлат ташкилоти белгиланди. Коррупцияга қарши курашиш агентлиги (кейинги ўринларда – Агентлик) мазкур амалиётнинг давлат ташкилотлари фаолиятида бир хилда ишлаши учун масъул бўлиб, бу борадаги ишларни мувофиқлаштириб боради. Жумладан, коррупциявий хавф-хатарларни аниқлаш ва баҳолаш натижалари бўйича ушбу хавф-хатарларни бартараф этиш чораларини тизимли равишда кўриш мақсадида “Коррупцияга мойил бўлган муносабатлар электрон реестри”ни шакллантиради ва юритади ҳамда Интернет тармоғида очиқ эълон қилиб борилишини таъминлайди;

тўртинчидан, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолашнинг аниқ муддати белгиланди. Эндиликда, давлат ташкилотлари фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни (йиллик) баҳолаш ва коррупциявий хавф-хатарлар хариталарни реестрга киритиш ҳар йили 1-мартга қадар амалга оширилади;

бешинчидан, давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётида бевосита фуқароларнинг иштироки, яъни жамоатчилик назорати учун шароит яратилди. Баҳолаш натижалари бўйича эълон қилинган маълумотлар юзасидан фуқароларнинг таклифларини онлайн режимда қабул қилиш имконини яратган ҳолда ижтимоий сўровлар ва мустақил экспертлар иштирокида муҳокамалар ўтказилади;

олтинчидан, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш ишларини етарли даражада ташкиллаштирмаган давлат ташкилотининг раҳбарига нисбатан жавобгарлик чораларини кўриш масаласи кун тартибига чиқди. Қарорга мувофиқ, давлат ташкилотлари раҳбарларининг коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш ва бартараф этиш бўйича ахборотларини эшитиш ҳамда натижасига кўра камчиликларга йўл қўйган мансабдор шахсларга нисбатан тегишли жавобгарлик чоралари кўрилади. Чунки, давлат ташкилотларининг раҳбарлари ўзларига юкланган функцияларда коррупциявий хавф-хатарларни баҳолашни ўз вақтида ва сифатли ўтказиш учун шахсан жавобгар ҳисобланади;

еттинчидан, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиёти методологик жиҳатдан такомиллаштирилди. Яъни, қарорда давлат ташкилотлари фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни аниқлаш ва баҳолашнинг аниқ мезон ва усулларини назарда тутувчи услубиётни тасдиқлаш вазифаси кўрсатилиб, коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиёти барча учун ягона услубиёт асосида амалга ошириш тартиби белгиланди.

Бундан ташқари, қарорда коррупциявий хавф-хатарларни қонунчилик ҳужжатларини такомиллаштириш, инсон омилини қисқартириш ва тегишли тартиб-таомиллар ва функцияларни рақамлаштириш, шаффофликни таъминлаш, жамоатчилик назоратини йўлга қўйиш орқали бартараф этиш лозимлиги алоҳида кўрсатилди.

Давлат раҳбарининг ПҚ-240-сонли қарори ижросини таъминлаш ва коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётини самарали ташкил этиш мақсадида 2022 йилнинг 31 август куни **“Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, шу жумладан уларнинг ҳудудий бўлинмалари, давлат унитар корхоналари ва муассасалари, давлат улуши 50 фоиздан юқори ташкилотлар фаолиятида коррупциявий хавф-хатарларни аниқлаш ва баҳолаш”** услубиёти давлат рўйхатидан ўтказилди (рўйхат рақами 3383).

Мазкур услубиёт билан коррупциявий хавф-хатарлар аниқлаш ва баҳолаш ишларини ташкил этиш тартиби, муддатлари, баҳолашнинг аниқ мезонлари ҳамда баҳолашда иштирок этувчи масъулларнинг вазифалари белгиланди.

Юқоридагилардан шундай хулоса қилиш мумкинки, бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг ҳуқуқий асослари босқимча-босқич такомиллаштирилиб, етарли даражада шакллантирилди.

Эндиликдаги муҳим вазифа – бу соҳада халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган нормалари ва чет эл илғор тажрибасини инобатга олган ҳолда Ўзбекистон Республикасининг “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги қонунини коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётини ўз ичига олган нормалар билан тўлдириш ҳамда коррупциявий хавф-хатарларни баҳолаш амалиётининг очиқлигини таъминлаш чораларини кўриш ҳисобланади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Батафсил маълумот учун: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>
2. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “O‘zbekiston” нашрети, 2021. 464 бет.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 16.06.2021 йилдаги “Давлат органлари ва ташкилотларининг фаолияти очиқлигини таъминлаш, шунингдек,

жамоатчилик назоратини самарали амалга оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ–6247-сон Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 06.07.2021 йилдаги “Коррупцияга қарши мурасимсиз муносабатда бўлиш муҳитини яратиш, давлат ва жамият бошқарувида коррупциявий омилларни кескин камайтириш ва бунда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6257-сон Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 06.07.2021 йилдаги “Коррупцияга қарши курашиш фаолиятини самарали таъкил этишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–5177-сон қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 07.12.2021 йилдаги “Ўзбекистон Республикаси коррупцияга қарши курашиш агентлиги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–34-сон Қарори.

4. Левакин И.В., Шишова Ж.А. Коррупционные риски: понятие и основные подходы к их выявлению // Гражданин и право. 2009. № 11. С. 3-12.

5. Смирнов Ф.Ф. Проявление коррупционных рисков в деятельности государственных органов // Среднерусский вестник общественных наук. Серия: политология. 2017. № 1, том 12. С. 165-172.

6. Fazekas, M., Tóth, I., & King, L. (2016). An Objective Corruption Risk Index Using Public Procurement Data. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(3), 369–397. <https://doi.org/10.1007/s10610-016-9308-z>

7. Ўзбекистон Республика Президентининг “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сонли Фармони. <https://lex.uz/docs/4355387>

8. Liljana Selinšek. Corruption Risk Assessment in Public Institutions in South East Europe, Comparative Study and Methodology, 110-P. (available on: https://www.rai-see.org/php/sets/uploads/2020/11/CRA_in_public_ins_in_SEE-WEB_final.pdf)

9. Цирин А.М., Трунцевский Ю.В., Севальнев В.В. Оценка коррупционных рисков в федеральных органах исполнительной власти: методическое пособие. – Москва: Проспект, 2019. – 112 С.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Коррупцияга қарши курашиш ишларининг самарадорлигини рейтинг баҳолаш тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-81-сонли қарори. <https://lex.uz/uz/docs/5819319>

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни бартараф этиш механизмларини такомиллаштириш ва ушбу соҳада жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-240-сонли қарори. <https://lex.uz/uz/docs/6000285>